

JAKOBHAVN FORSTANDERSKABS VIRKE

I ÅRENE 1863 - 1910

III. UNDER PASTOR CHR. RASMUSSENS FORMANDSSKAB

Af Kåle Rosing

I 1877 skiftedes der atter formand, idet pastor Bøggild hjemrejser til Danmark og bliver afløst af pastor Christian Vilhelm Rasmussen (Knud Rasmussens far), der var gift med kolonibestyrer Fleischers datter Sophie Lovise Susanne. Som tidligere nævnt var kolonibestyrer Fleischers helbred ikke godt, og den 30. maj dette år afgang han ved døden. Assistent Møldrup bliver herefter fungerende bestyrer og indtræder derfor som medlem af forstanderskabet, ligesom bestyrer Fleischers søn volontør Carl Fleischer efter pastor Rasmussens indstilling og efter inspektørens billigelse også indtræder dels som medlem og dels som tolk.

Pastor Chr. Rasmussen var en levende og interesseret mand, der tilførte forstanderskabet nye impulser. Han var ikke så arrogant som Thøger Sørensen og synes at være mere lydhør overfor inspektørens fortolkninger af de „Foreløbige Bestemmelser“. Han tog imidlertid sit formandsskab alvorligt og samvittighedsfuldt og veg heller ikke tilbage for at sige sin mening overfor inspektøren.

I referatet af det første møde, hvor Chr. Rasmussen fungerer som formand (den 5. oktober 1877), er blandt andet anført:

„Om § 11 A & B førtes en meget vidtløftig Discussion. Parssissut saavel som de danske Medlemmer vare ikke tilfredse med den hidtidige Praxis ogsaa efter den ved Inspektørens nærmere Anvisning i Skrivelse af 25. Septembr. 1876 var blevet noget ændret. Man enedes om med Fastholdelse indtil videre af den Fremgangsmaade der af Inspektøren er hævdet som den rette, at fremsætte følgende Erklæring:

Forstanderskabet slutter sig med Glæde til en mere udvidet Brug af § 11 A, idet der herved gives Leilighed til at række mangan en hæderlig Erhverver en betimelig Hjælp i Trangtid, uden at denne derved stemples som Fattiglem eller sættes i Klasse med Samfundets usle, dovne Personer, der paa Grund af egen Ligegyldighed og Forsømmelighed maa forsørges af Forstanderskabet. Men dette skjøntes tillige at være en Uret mod de virkelig Repartitionsberettigede, naar Saadanne der have modtaget Understøttelse tillige oppebære Repartition. Man foreslaar derfor at Befolkningen deles i 3 Klasser: 1) dem som uden nogensomhelst Hjælp bære sig selv og formå at forsørge sig selv og deres Familie, Samfundets Grundpiller; disse faa udelukkende Adgang til Repartition.

2) stræbsomme Erhververe der formedelst Sygdom, Misfangst, Uheld o. desl. ikke have kunnet staa Trangstiden igjennem ved egen Hjælp; disse henvises til en omsigtsfuld betimelig og alsidig Understøttelse af Parssisoken efter § 11 A, saaledes at de ingen Mangel lide og atter kunne bringes paa Fode.

3) Stoddere og Fattige, der selvforskyldt ved Dovenskab, Ødselhed og Ligeegyldighed ere sunkne saa dybt i materiel Henseende, at de hvile som en stadig Byrde paa det øvrige Samfund“.

Dette møde foranledigede trods sit sobre og nøgterne referat en temmelig skarp brevveksling mellem pastor Chr. Rasmussen og inspektøren. Den egentlige anledning var den, at de yngre medunderskrivere af mødereferatet, fg. bestyrer Møldrup og volontør Fleischer, skriftligt klagede til forstanderskabets formand over at have modtaget et brev fra inspektør Krarup Smith, hvori han bebrejder dem, at de har været med til at underskrive forhandlingsprotokollen, hvilket han mener „grændser til Uforskammethed“, samtidig med at han i brevet anvender udtryk som „Et Forstanderskab skal ikke sætte sig paa høi Hest overfor Inspektoratet“. Man kunne jo ikke komme udenom, at disse yngre mennesker var regulære medlemmer af forstanderskabet; den ene var som fg. bestyrer selvskrevet medlem qua regnskabsfører, og den anden var – som vi tidligere har hørt – indtrådt som medlem med inspektørens billigelse. Dette gav naturligvis anledning til, at pastor Rasmussen som forstanderskabets formand sendte en høflig, men bestemt protest mod inspektørens bebrejdelser, som han anså rettet mod forstanderskabet som sådan. Det ser ud til, at inspektøren efter modtagelsen af pastor Rasmussens brev er blevet lidt betænkelig ved, hvad han havde indladt sig på, og søgte overfor Rasmussen at bortforklare sine uheldige udtryk med, at han havde haft meget travlt på det tidspunkt, hvor brevet var forfattet, og at det ikke måttet opfattes som et officielt brev fra inspektøren, men at det var sendt som et privat brev til de nævnte handelsbetjente, der efter hans opfattelse i ham „saae en ældre, næsten faderlig Ven“.

Ved mødet den 21. september 1878 satte pastor Rasmussen det samlede forstanderskab ind i denne sag og anførte, at forstanderskabet måtte være berettiget til at fremkomme med forslag og kritik, såfremt man fandt visse af de gældende bestemmelser mindre heldige, og at han havde refereret hele sagen så udførligt, fordi han ønskede, at sagen „med de deri indeholdte Spørgsmål i Forening med Forstanderskabets øvrige forhandlinger underkastedes en Prøvelse for Forstanderskabets rette Forum: Indenrigsministeriet og den ifjor nedsatte Commission.“ Iøvrigt påtog pastor Rasmussen sig det fulde ansvar for „de her fremsatte Bemærkninger.“

I vinteren 1878–79 er der blevet udgivet temmelig meget understøttelse, ikke mindst ved Atå og Kingigtok. Dette foranledigede forstanderskabet ved det ordinære møde den 29. maj 1879 til at fremkomme med følgende udtalelse: „Det paalagdes

*Mitartut – en ældgammel grønlandsk juleskik, Foto: Dr. Bentzen 1904 (Arktisk Institut)
som består i at forklædte og maskerede børn går fra hus til hus og synger julesalmer og -sange.*

de indfødte Medlemmer paa Grund af det overmaade store Quantum Fødemidler, der atter iaar var udgivet af Forstanderskabet til Understøttelse og Fattighjælp, at underrette deres Landsmænd om, at saadant for Fremtiden ikke vilde finde Sted, at der navnlig ikke vilde blive udgivet Gryn, Ærter, Brød o. desl. men kun Rugmel og Spæk samt Tørfisk. Forstanderne opfordredes derfor ogsaa til at formane deres Landsmænd til Sparsommelighed og Indsamling af Fødemidler i Sommertiden, og

ikke stole paa Forstanderskabets Hjælp som de nu havde faaet for Skik.“ Ved dette møde omtaltes ogsaa et forhold der naturligt nok vakte forstanderskabets misbilligelse:

„Colonibestyreren udtalte sin Misfornøielse med den ifjor fra Danmark tilbagevendte Grønlænder Mikael Caspar, skjønt han i pecuniær Henseende nu var stillet misundelsesværdig, afgav han dog et daarligt Exempel for sine Landsmænd, var meget uoeconomisk, havde i Vinter brugt endel af sit Hus til Brændsel, saa han tilsidst ganske havde maattet forlade dette, og hvad der navnlig havde vakt Anstød, han havde gjentagne gange solgt af sine Eiendele til Grønlænderne og ganske kort efter uden Videre taget dem tilbage. Det foresloges at Formanden i Forsamlingens Navn udtalte for bemeldte Grønlænder dens Misbilligelse af hans hele Forhold og blev derhos vedtaget, at Formanden skulde medgive Forstanderen for Rodebay, hvor Mikael Caspar for Tiden opholder sig, en Skrivelse, hvori dette udtales og som af Forstanderen skulde oplæses for ham i Befolkningens Paahør.“

Ved et senere møde samme år kom forstanderskabet ind på et helt nyt område, som idag varetages af „Forbrugerudvalgene“, – naturligvis ikke i den stil og udstrækning som idag – idet der i forhandlingsprotokollen er anført følgende:

„Fra Forsamlingens grønl. Medlemmer fremkom der Anmodning til Formanden om saafremt muligt igjennem Forstanderskabet at arbejde hen til, at bedre Rifler udsendtes her til Landet; om dem, som nu udsendtes, gjordes det gældende, at de samtlige vare af slet Kaliber, tynde, skjøre, slog sig hurtigt og mistede derved Skudsikkerheden, saa at de i Reglen efter at være benyttede et Aars Tid vare ubrugelige. Formanden lovede . . . at henvende sig til Inspektøren med Bøn om paa Grønlændernes Vegne at søge bedre og solidere Rifler udsendte.“

Løvrigt „bearedes Mødet af Hr. Premierlieutnant Hammer,“ der må være den senere kommandør og chef for søværnets officersskole Regnar Hammer, idet han på dette tidspunkt opholdt sig i Diskobugten for opmåling og undersøgelse af indlandsisen.

I vintrene 1878–79 og 1879–80 var det dårlige tider, og man havde brugt så rigeligt af kolonikassens midler, at man i foråret 1880 måtte konstatere et underskud på regnskabet. Dette foranledigede forstanderskabet til at tage et drastisk skridt, som i vore dages Grønland ville være utænkeligt. Man udfærdigede nemlig (under kolonibestyrer Viggo Møllers ledelse, da pastor Rasmussen var fraværende) sålydende „Manifest“, der skulle slås op i de forskellige butikker:

„De Erhververe, som ikke kunne holde tilraade med deres Eiendele, ere ifølge Forstanderskabets Bestemmelser underkastet følgende Betingelser, som enstemmigt vedtaget paa Mødet den 5te Juni 1880.

Enhver Erhverver der indleverer Produkter til over 2 Kroners Værdi har man bestemt at tilbageholde Halvparten af til Indsættelse i Sparekassen, til den virkelige

*Dagligstue-interiør
fra Jakobshavn omkring århundredskiftet.*

Foto: Dr. Bentzen 1904 (Arktisk Institut)

Trangtid begynder, og aldeles holde paa at disse Penge ikke røres selv om det i nogle Dage ikke er egentlig godt Fangstveir. Dog kan en Undtagelse ske saafremt Fangerne anvende deres Midler til Fangstredskaber, nødvendige Klædningsstykker og Træmaterialier til deres Boliger. —

Enhver der ikke følger disse Bestemmelser vil under alle omstændigheder udsætte sig for at Vedkommendes Navn bliver opslaaet i Butikken og at Ingen vil hjælpe dem naar den trange Tid kommer.“

Det ser ud til, at disse forholdsregler har været virkningsfulde, idet der ved næste forårsmøde kunne konstateres et godt overskud. Alligevel har direktoratet fundet det rigtigst at forelægge sagen for den nedsatte kommission, hvorefter der i en skrivelse af 29. marts 1881 fra direktoratet, underskrevet af H. Rink, bestemmes, at „Udsendingen af visse Luxusvarer til Kolonien Jakobshavn for indeværende Aar indskrænkes til det halve af den sædvanlige, imod at Udsendingen af Mel, Ærter og Gryn forøgedes samt at Udhandlingen af bemeldte Luxusvarer ved Jakobshavn for et Tidsrum af et Aar underkastes en Indskrænkning.“

Ved „Luxusvarer“ forstod man blandt andet kaffe og „haardt Brød“. Forstanderskabet protesterede mod denne afgørelse, som man ikke mente burde iværksættes,

„Forinden en mere bydende Nødvendighed gjør en saadan (Indskrænkning) ønskelig“, og man foreslog subsidiært, „at Udhandlingen af visse Luxusvarer, hvortil vi dog ikke henregne ordinært Skibsbrød, efter Inspektoratets nærmere Bestemmelse indskrænkes til 2 Dage ugentlig.“

Det endte med, at dette forslag opnåede Inspektoratets Godkendelse „Særlig af Hensyn til den ved Sygeligheden i Sommer forarsagede Svækkelse blandt Befolkningen ved Jakobshavn.“ Inspektøren forlangte dog, at „Beholdningen ved Afslutningen af dette Handelsaar af ordinært Skibsbrød, Skonrogger og grove Kex samt af Kaffe og Sukker ved hvert Handelssted i Distriktet ønskes Inspektoratet opgivet, saasntart der efter 31' Marts maatte være Leilighed.“

De følgende år bedredes kolonikassens økonomi væsentligt, formentlig som følge af alle de restriktioner, der dels var iværksat og dels var på tale. Endvidere ser det ud til, at man nu i 1883 (20 år efter forstanderskabets reelle oprettelse) fandt forstanderskabets virksomhed tilstrækkelig indarbejdet, så at Inspektøren (fra 1883 Niels Alfred Andersen) nu meddelte følgende: „Opmuntringspenge til Forstanderne for deres Virksomhed ville fremtidig kun blive tilstaaede efter forudgaaet Indstilling fra vedkommende Formand eller Regnskabsfører, der fungerer som Formand.“

1885 nedlægges Påkitsox som udsted, og forstanderskabet gør i den anledning inspektøren opmærksom på, at det vil betyde et føleligt savn for såvel rejsende som for postslæder, der om vinteren på grund af ismangel må lægge vejen indenom Påkitsox-landet, såfremt de ikke har et overnatningssted. Der anføres derfor: „Af denne og mange andre Grunde skulde vi undertegnede danske Medlemmer af Jakobshavns Forstanderskab herved indstille til det ærede Inspektorats Afgjørelse, at Fælleskassen af sine Midler køber Grønlander Karl Petersens Hus, der i det hele er vel vedligeholdt, for et rimeligt Vederlag til Karl Petersen, saafremt han vil sælge det, og skulde man foreslaa at Salgsprisen fastsættes til 40 Kroner.“

Disse penge er givet godt ud, idet huset den dag idag tilfulde opfylder sit formål.

Forinden vi går over til at beskæftige os nærmere med den mere retslige side af forstanderskabets virke, skal det lige nævnes, at Inspektoratet den 12. september 1893 udsendte et cirkulære, der gik ud på, at indenrigsministeriet havde resolveret, at begravelseshjælp skulle udgives som fattighjælp og ingensinde over kontoen for understøttelse. Det er forståeligt, at dette faldt den retskafne pastor Chr. Rasmussen for brystet, og der er da også i forhandlingsprotokollen for den 24. april anført: „Formanden kunde ikke tilbageholde sin Forundring over dette ministerielle Paalæg, fremkommen efter Inspektoratets indstilling; gamle skrøbelige og svagelige Fangere eller Enker, der ingen Forsørger havde, understøttedes efter § 11 A, men naar Døden gjorde sin Ret gjældende, skulde Hjælpen flyttes over til 11 B og den Afdøde sættes i Klasse med Samfundets dovne og ligegyldige Personer.“